

Інтерактивні технології як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії

Ірина СМІРНОВА,

учитель географії, старший учитель

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти основним завданням географічної освіти визначено формування ціннісних орієнтацій учнів на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, а також ідей сталого розвитку суспільства. Реалізація означених завдань потребує впровадження нових методичних підходів до організації навчання учнів [1, с. 24].

Інтерес до географії у більшості учнів залежить від методики її викладання, від того, як майстерно буде побудовано навчальну роботу. Варто подбати про те, щоб на уроках всі школярі працювали активно і захоплено, використовували це як основу для розвитку допитливості, глибокого пізнавального інтересу. Це особливо важливо у підлітковому віці, коли ще формуються, а іноді тільки визначаються усталені інтереси і схильність до того чи іншого предмета.

Актуальність означеної теми обумовлена тими інноваційними перетвореннями, які відбуваються в системі освіти. Вони спрямовані на формування гармонійно розвиненої особистості, що не можна звести лише до розвитку інтелекту. Очевидно, що від самої людини, її внутрішніх ресурсів залежить існування біосфери як системи життя. Тому **метою статті** є обґрунтування доцільності використання інтерактивних технологій на уроках географії.

Питання впровадження інтерактивних технологій навчання розглядаються в працях В.П. Беспалько, В.І. Євдокимова, М.В. Кларіна, О.М. Пехоти, Г.К. Селевко, В.В. Серікова, С.О. Сисоєвої, І.С. Якиманської; теоретичні й практичні аспекти обґрунтовано в дослідженнях О.І. Пометун, Л.В. Пироженко, А. Панченкова, Т.О. Ремех, О.І. Саган, О.В. Стребной та ін.

Досвід зарубіжних та українських науковців засвідчує, що інтерактивні технології сприяють інтенсифікації та оптимізації навчально-виховного процесу і спрямовані на формування в учнів таких умінь і навичок:

- аналізу навчальної інформації;
- творчого підходу до засвоєння навчального матеріалу;
- формулювання власної думки, правильного її висловлювання;

- доведення власних поглядів, аргументування й дискутування;

- розуміння слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;

- моделювання різних соціальних ситуацій, збагачення власного соціального досвіду через включення у різні життєві ситуації і переживання їх;

- побудови конструктивних відносин у групі, визначення своєї ролі у ній, уникнення конфліктів, за потреби розв'язання їх, пошук компромісів, прагнення діалогу, спільного розв'язання проблем;

- здатності до проектно-діяльності, самостійної роботи, виконання творчої діяльності [2, с. 9].

У педагогічній практиці очевидним є наявність суперечностей між великим обсягом інформації, що накопичило сучасне суспільство, і слабкими навичками учнів орієнтування в інформаційному просторі, невміння використовувати різні джерела інформації для вирішення навчальних завдань, проблемних ситуацій. Основною педагогічною ідеєю є важливість самостійного конструювання нових знань і досвіду учасниками освітнього процесу через спілкування і взаємодію. Навчання здійснюється у співпраці учнів і педагога, що має поетапний характер і забезпечує комунікативну спрямованість творчої активності. Якість такої взаємодії залежить від емоційного рівня пізнавальної діяльності, а також особистісних властивостей суб'єктів освітнього процесу, їх особистісно-соціальної діяльності, побудованої на основі діалогу.

Саме завдяки інтерактивним педагогічним технологіям є змога досягти високого рівня навчальної активності учнів, сформувати в школярів ключові компетенції: інформаційну, комунікативну, проблемну, тобто, такі компетенції, які можна застосувати в різних життєвих ситуаціях.

Географія за свою багатовікову історію накопила велику кількість інформації, має розгалуження на нові галузі наук, що можна усвідомити лише завдяки цілісній системі інформаційних знань, які надають можливість узагальнити досвід людства, набутий тисячоліттями. Упровадження в навчальний процес на уроках географії сучасних інтерактивних технологій відкриває нові шляхи і надає широкі можливості для подальшої диференціації навчання, всебічної активізації творчих, пошукових, комунікативних його форм, підвищення ефективності, мобільності й відповідності запитам практики.

Географія – найцікавіший, романтичний і захоплюючий предмет. Кожен об'єкт нашої планети, природне явище, процес виблискують численними гранями своєї глибинної сутності. Побачити це на уроках географії допомагають саме інтерактивні технології. Нині ми не мислимо сучасний урок без використання фрагментів науково-популярного фільму, презентації, тесту, схеми, ілюстративного матеріалу.

Інтерактивні технології дають змогу реалізувати основні принципи дидактики: єдності навчання, виховання і розвитку; науковості і систематичності, свідомої творчої активності учнів; наочності і міцності засвоєння знань, умінь і навичок; диференційованого підходу до учнів; розвивального навчання.

Поділяємо погляди О.І. Пометун та Л.В. Пироженко, що інтерактивне навчання є сукупністю технологій. Автори розрізняють інтерактивні технології за групами залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності учнів:

– *інтерактивні технології кооперативного навчання* (організація навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою);

– *інтерактивні технології колективно-групового навчання* – технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу;

– *технології ситуативного моделювання* – побудова навчального процесу за допомогою залучення учня до гри, передусім ігрове моделювання явищ, що вивчаються;

– *технології опрацювання дискусійних питань* – широке публічне обговорення якогось суперечливого питання [3, с. 12].

Інтерактивними технологіями кооперативного (колективного) навчання є такі: «Робота в парах», «Ротаційні трійки», «Карусель», «Робота в малих групах», «Діалог», «Спільний проект», «Коло ідей», «Акваріум» тощо. Застосування інтерактивних технологій кооперативного навчання сприяє об'єднанню тих, хто навчається, з метою вирішення загальної задачі.

Інтерактивними технологіями колективно-групового навчання вважають: «Обговорення проблеми у загальному колі», «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Навчаючись – учусь», «Мозаїка» тощо. Використання технологій колективно-групового навчання передбачає фронтальну, спільну роботу всієї аудиторії з вирішення певної проблеми.

Серед інтерактивних технологій ситуативного моделювання варто назвати імітаційні ігри: «Судове слухання», «Громадське слухання», розігрування ситуацій за ролями: «Рольова гра», «Відтворення сценки», «Драматизація» тощо. Застосування ігор у навчальному процесі сприяє активізації учнів щодо пізнання, розвитку пізнавального інтересу до матеріалу, що вивчається, оволодіння знаннями, вміннями та навичками з певних дисциплін.

Інтерактивними технологіями опрацювання дискусійних питань називають: Метод «Прес», «Зайняти позицію», «Зміни позицію», «Дискусія» (дискусія в стилі телевізійного ток-шоу), «Дебати» тощо. Ці технології передбачають продуктивне рішення певного спірного завдання. Завдяки дискусійним технологіям учні навчаються чітко висловлювати і самостійно відстоювати власні погляди, прислухатися до думок оточуючих, наводити логічні аргументи на захист своєї позиції.

Важливо, щоб заняттям уроку були охоплені всі учні. Цьому сприяють такі методи, як:

«Коло ідей». Учні, розташувшись по колу, висловлюють та обґрунтовують свою думку. Наприклад, під час вивчення теми «Господарство України» в 9-му класі висловлюються ідеї щодо того, які галузі господарства потрібно розвивати в країні. Варто звернути увагу на вміння обґрунтовувати власні думки.

«Мікрофон». По черзі викликаються учні, які імітують говоріння в мікрофон. Зокрема, під час вивчення теми «Країни Європи» в 10-му класі учням пропонується розглянути ситуацію з подорожжю до Іспанії. У процесі складання туру їм пропонується назвати географічні об'єкти, міста, історичні пам'ятки, які варто відвідати, перебуваючи в цій країні.

Ефективною є робота в малих групах, адже більшості учнів легше висловитися в невеликій групі. До того ж цей метод дає можливість заощадити час, бо відпадає потреба вислуховувати кожного учня у великій групі. Наприклад, під час вивчення теми «Металургійна промисловість України» клас поділяється на чотири групи: «географи», «економісти», «екологи», «історики». Кожна група готує запитання для іншої за її профілем. Після опрацювання запитань відбувається обговорення.

Метод «Прес» використовуємо у випадках, коли висловлюються суперечливі думки з певної проблеми. Цей метод дає можливість навчитися аргументувати, чітко і стисло формулювати і висловлювати свої погляди.

1. Позиція «Я вважаю, що...» (висловити думку, пояснити свої ідеї)

2. Обґрунтування «...тому що...» (причина такої думки)

3. Приклад «...наприклад...» (факти та доказ власної думки)

4. Висновок «Я вважаю...» (узагальнення думки)

З метою розвитку навичок ведення дискусії застосовується метод «Акваріум», що потребує поділу

Під час уроку географії в 7-му класі

учнів на мікрогрупи. Одна група працює окремо, в центрі класу. Її учасники обговорюють запропоновану проблему, інші спостерігають за обговоренням. Після цього групи зовнішнього кола обговорюють виступ групи і власні здобутки. Такий метод можна використовувати в ході вивчення теми «Глобальні проблеми людства» в 10-му класі. На обговорення пропонуються такі ситуації:

1. Проблема війни і миру. Причина виникнення військових конфліктів та шляхи розв'язання.
2. Демографічна проблема людства.
3. Продовольча проблема.
4. Екологічна проблема світу.

На уроках варто практикувати проведення *прес-конференцій*. Її можна провести у 8-му класі з теми «Геоекологічна ситуація в Україні». Учні поділяються на «спеціалістів» (ландшафтознавців, екологів, економістів, геологів, гідрологів, ґрунтознавців, демографів) та працівників засобів масової інформації. Прес-конференції активізують діяльність класу, перевіряють знання, а також спонукають учнів думати, правильно ставити запитання, адже іноді це зробити так само складно, як і відповісти на нього.

Порівняно з традиційним навчанням, інтерактивні методи дають змогу змінити взаємодію педагога та учнів: активність вчителя поступається активності учнів, а його завданням стає створення умов для розвитку ініціативи.

Підсумовуючи, зазначимо, що учитель виступає в інтерактивних технологіях у декількох основних ролях. У кожній із них він організовує взаємодію учасників з тією чи іншою ділянкою інформаційного середовища. У ролі інформатора-експерта вчитель викладає текстовий матеріал, демонструє відеоряд, відповідає на запитання учасників, відстежує результати процесу. В ролі організатора-помічника він налагоджує взаємодію учнів із соціальним та фізичним оточенням (розбиває на підгрупи, спонукає їх самостійно збирати дані, координує виконання завдань, підготовку презентацій...). У такий спосіб змінюються функції вчителя на уроці – з передавача інформації він перетворюється на організатора навчальної діяльності, помічника, консультанта.

Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співробітництва тих, хто

Структура інтерактивного уроку

Етап уроку	Методична мета	Приклад методики
1-й етап Мотивація	Сконцентрувати увагу і викликати інтерес до вивчення певної теми	«Мікрофон» «Мозковий штурм»
2-й етап Оголошення теми і завдання	Забезпечити розуміння учнями їх діяльності, чого вони повинні досягти в результаті уроку	Із використанням цитати, епіграфу, теми
3-й етап Отримання необхідної інформації	Інструктаж учнів для виконання завдання	Презентація домашнього завдання. Ознайомлення з роздавальним матеріалом
4-й етап Інтерактивне завдання	Практичне засвоєння матеріалу	«Акваріум» «Прес» «Карусель» «Мікрофон» «Робота в малих групах» «Дебати»
5-й етап Підбиття підсумків	Обговорення з метою закріплення матеріалу	«Прес» «Проект» «Обговорення проблем у загальному колі»

навчає, і тих, хто навчається, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, конструктивній взаємодії, створенню доброзичливої атмосфери.

Література

1. *Державний* стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів від 23 листопада 2011 р. №1392. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/standart/post_derzh_stan.d
2. *Пометун О.І.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.- метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
3. *Пометун О.І.* Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.

Анотації

Ірина СМІРНОВА

Інтерактивні технології як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії

У статті обґрунтовано провідну роль інтерактивних технологій в активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії. Розкрито суть поняття «інтерактивні технології».

Ключові слова: інтерактивні технології, педагогічні технології, дидактика, інтерактивні методи, методи навчання.

Ірина СМІРНОВА

Интерактивные технологии как способ активизации учебно-познавательной деятельности на уроках географии

В статье обосновано ведущую роль интерактивных технологий в активизации учебно-познавательной деятельности учеников на уроках географии. Раскрыто суть понятия «интерактивные технологии».

Ключевые слова: интерактивные технологии, педагогические технологии, дидактика, интерактивные методы, методы обучения.

Iryna SMIRNOVA

Interactive technologies as means of activation of educational-cognitive activity of pupils on the geography lessons

The article proves the leading role of interactive technologies in activation of educational-cognitive activity of pupils on the geography lessons. The essence of concept «interactive technologies» is revealed.

Keywords: interactive technologies, pedagogical technologies, didactics, interactive methods, methods of studies.

Школа дошкolyарика